

**BENUTTEN VAN LOKALE GRONDSTOFFEN
MAAKT KLEINE BOER WEERBAAR**

LEVENDE BODEMS OP PLATTELAND TANZANIA

In juni 2014 trainde bio-ondernemer Rúben Borge lokale boeren in Tanzania in de principes van kringlooplandbouw. Bij de gangbare teelt van koffie staan kleine, traditionele boeren buitenspel. Met bio-teelt kunnen ze wel iets verdienen. Kennis over het voeden van de bodem is hierbij onontbeerlijk.

Een persoonlijk getint verslag over een speedcursus op het Afrikaanse platteland.

TEKST RÚBEN BORGE | FOTO'S TANZANIAANSE BOEREN

Tanzania, 25 juni 2014, 7.00 a.m. Ik ontbijt met een gebakken ei met bonen en een kopje thee in een katholiek klooster op het platteland, vier uren rijden van Mbinga. Hier is het veiliger slapen, is mij verteld. Dit klooster, ooit gebouwd door de Duitsers in de jaren dertig, wordt nu, half geruïneerd, bewoond door twee Tanzaniaanse priesters. Vandaag is de grote dag. Tijdens mijn eenvoudig ontbijt bereid ik me voor op de ontmoeting met boeren van een boerencoöperatie die meer dan 1500 leden telt. Aangekomen op de boerderij wachten een stuk of 25 boeren mij op. Mijn vertaler zegt dat enkelen van hen om vier uur 's ochtends zijn opgestaan. En dat ze meer dan 20 km in het donker hebben gelopen om aan deze training deel te nemen. Om na de training weer de hele afstand terug naar huis te lopen. Dit gaan ze alle vijf dagen die de training duurt doen.

De gemiddelde boer in Tanzania heeft een hectare land. Dit geldt voor ongeveer 80 procent van alle Afrikaanse boeren. Hier verbouwen de boeren groenten, mais en koffie. Groenten en mais zijn voor eigen consumptie, want deze producten uit de winkel vertrouwen ze niet. Groenten en de graan vullen de buik, koffie vult de portemonnee. Het verbouwen van koffie moet geld opbrengen voor kleding, het mobieltje en om de kinderen naar school te laten gaan. Diep op Tanzaniaanse platteland is er geen stroomnet, ook geen waterleiding. Voor mijn cursus dus geen PowerPoint. Ik draai een tafel, zet die op een stoel als een flipchart, en begin te tekenen (foto 1).

Groenten en graan vullen de buik, koffie vult de portemonnee.

Twee generaties geleden was koffie een luxeartikel dat kleinschalig werd geproduceerd onder de schaduw van grote oerbossen. Later werd koffie populair. Investeerders begonnen op industriële schaal koffie te produceren. Niet alleen in Afrika maar op alle continenten. Industriële koffie werd geproduceerd met hulp van kunstmest en productieve variëteiten. Koffie werd een betaalbare energy drink. Van boer tot regering is er veel geïnvesteerd – vaak op krediet – in intensieve systemen. Nu zijn de prijzen van gangbare koffie laag en kleine boeren verdienen er niets aan. Bepalend zijn de regels van de schaaconomie. Maar de kleine boeren zitten niet stil. Ze verenigen zich in coöperaties om de kwaliteit van de traditionele koffie te verbeteren en te zoeken naar niche markten, zoals bio, Fairtrade en speciality coffees. De toegang tot niche markten levert de kleine boer weer geld op. Biologische productie valt echter niet mee zonder voldoende kennis en kunde. In sommige gebieden is de productie van biologische koffie met 80 procent gedaald. Daarom ben ik hier. Lokale winkels verkopen chemische producten, terwijl er een overvloed aan grondstoffen is voor de biologische teelt. Vaak worden deze bronnen onderschat en gaan ze verloren. Er is hier veel te winnen. En dat geldt trouwens niet alleen voor Tanzania!

In vijf zeer intensieve dagen maak ik samen met dertig boeren een reis door het gebied, waar zij de principes van de kringlooplandbouw gaan leren en in hun specifieke context toepassen. In de bodem zitten de miljoenen microben (bacteriën, schimmels, gisten etc.), beschermd, gevoed en gehydrateerd door de organische stof. De microben lossen de mineralen van de bodem op en onderhouden de gewassen. De plant kan met exudaten beïnvloeden welke microben in zijn omgeving mogen groeien en hij kan op deze manier sturen welke nutriënten worden vrijgemaakt. Voor de boer is het zaak deze principes te begrijpen in hun context en om de dynamiek van het systeem tussen organische stof, microbe, mineraal en plant te versterken door toevoeging van lokale grondstoffen en goed beheer.

Leren is hard werken, maar wij lachen ook veel.

Naast mij staan een paar boeren verkleed als planten. Ik speel de slechterik in de rol van insect op zoek naar suikers en aminozuren van een zwakke plant met mineralentekort. De boeren in de zaal roepen: “Ga naar rechts! Verder naar rechts!”, en sturen mij zo naar de plant die mij gaat voeden. Zo ruimt de natuur de zwakke planten op.

Na deze sessie koken we as met natuurzeep om daarmee de planten beter te voeden (foto 2). In vijf dagen koken, mengen en fermenteren we verschillende preparaten. De boeren hier leren snel. Voor hen is fermenteren niet vreemd, ze doen dat iedere dag. Met deze kennis in handen worden de boeren bevrijd van de landbouwleveranciers en beschikken ze over strategieën voor het gebruik van de lokale grondstoffen. Echte kennis is meer dan de gebruiksaanwijzing van het nieuwste commerciële product.. Boeren die leren werken met lokale grondstoffen bouwen geen schuld op, hebben een grotere weerbaarheid en produceren meer met minder investeringen (foto 3).

Theorie en praktijk combinerend, gaan we ingrediënten (mineralen, organische stof en microben) uit het gebied herkennen, verzamelen en gebruiken (foto 4). De fosfaatcrisis of de zinkramp geldt niet voor boeren die met lokale grondstoffen werken. Ze zijn niet afhankelijk van de industrie. Ze hebben het zeewater, de vulkanische gesteenten, de as van het koken en de botten van de dieren om de mineralenkringloop te versterken. Ze hebben het vee, de oerbossen en zijn granen om zijn eigen microben te kweken.

Almere, mei 2016. Ik kijk naar het jeugdjournaal samen met mijn kinderen. Het is hongersnood in Afrika. Ik vraag mij af hoe met de boeren gaat. Via de sociale media komt er af en toe een bericht binnen: na twee succesvolle oogsten hebben vijf Tanzaniaanse boeren zich verenigd en zijn een klein fabriekje gestart waar ze meststoffen produceren. Ook voor honderden andere boeren in hun omgeving. Het wiel draait door. ■

‘Naast mij staan een paar boeren verkleed als planten.’

Het bedrijf Rockin Soils van Rúben Borge stimuleert de natuurlijke vruchtbaarheid van de bodem door middel van verrijkte compost, gefermenteerde grondstoffen en mineralen. Hiervoor worden zoveel mogelijk lokale middelen gebruikt. Er wordt gewerkt met technieken die de boeren zelf kunnen uitvoeren. Met dalende melkprijzen en stijgende ziektedruk bij akkerbouwers neemt ook in Nederland de interesse toe in het gebruik van grondstoffen die op het eigen erf aanwezig zijn.
www.rockinsils.com